

КРИПТОВАЛЮТА В УКРАЇНІ ТА В СВІТІ: СТАН, РЕГУЛЮВАННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Урбанович В.А., Яковишина Н.А.

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

У статті досліджується стан використання криптовалюти в розвинених зарубіжних країнах та в Україні. Розглянуто також світовий законодавчий досвід в даному питанні і можливість застосування його в українському законодавстві щодо визначення статусу криптовалюти та зменшенню ризиків в процесі її застосування.

Ключові слова: криптовалюта, біткоїн, гроші, платіжний інструмент.

Постановка проблеми. Історія грошей вочевидь є підтвердженням того, що, який би вигляд не набували вони в процесі еволюції, і на сьогодні являють собою універсальне мірило вартості товарів та послуг і виконують функції міри вартості, засобу платежу, обігу та заощадження. Будь-які прояви новизни в такому важливому для кожної людини питанні, як грошове забезпечення, зустрічають на своєму шляху супротив, невпевненість. Все прогресивне на перший погляд здається складним і підозрілим.

Звичайно, впровадження будь-яких новітніх технологій в усіх сферах суспільного життя залежить від рівня економічного та соціального розвитку країни. З розвитком комп'ютерних технологій в розвинених зарубіжних країнах широко застосовують електронні гроші, все частіше звучить термін «криптовалюта» як нового, інноваційного платіжного інструменту.

Виникає необхідність розвитку та використання такого платіжного засобу і в Україні. На сьогодні існують різні позиції Національного Банку України, Міністерства фінансів, Уряду щодо статусу криптовалюти та ризиків її використання.

Актуальність дослідження полягає в тому, що на сьогодні в Україні немає чіткого визначення криптовалюти як грошового засобу, а відсутність законодавчої бази в даному питанні унеможливило безпеку використання її в країні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченню історії розвитку, дослідження функціонування криптовалют присвячені праці багатьох вчених. Відомі своїми публікаціями в даній сфері О. Карапе, Е. Андрюлакі, С. Капкун, М. Роечлін, Т. Счерер, М. Андручович, Д. Джембовські, Л. Мазурек, Н. Коуртоїс, Р. Наїк, Г. Максвел, А. Герваїс, Д. Грубер. Дослідження розвитку криптовалют проводили також вітчизняні науковці О. Галицький, О. Мороз, Е. Молчанова, Ю. Солодковський.

Метою статті є вивчення питання врегулювання застосування криптовалют в Україні та в світі, визначення її статусу як грошового засобу на законодавчому рівні, виокремлення існуючих ризиків для власників даного виду валюти.

Виклад основного матеріалу. Світові глобалізаційні процеси, нестримне зростання грошових ринків, загальна комп'ютеризація і розвиток ІТ-технологій спричинили появу в нашому суспільстві нових форм взаємодії між людьми і величезної кількості додаткових фінансових інструментів.

В умовах становлення мережевих організацій, як середовища, в якому будь-яка компанія чи індивід, що знаходиться в будь-якому пункті економічної системи, можуть контактувати легко і з мінімальними витратами з будь-якою іншою компанією чи індивідом з приводу спільної праці, торгівлі, мережі Інтернет та мережевої економіки загалом, виникає і набирає поширення таке поняття як інформаційно-мережеві гроші.

Термін «криптовалюта» набув поширення після фінансової кризи 2008–2009 років, яка значно похитнула світову систему грошового обігу і призвела до послаблення довіри до американського долара. В суспільстві виникають ідеї в створенні нової валюти. Перші згадки про криптовалюту як нову альтернативну систему розрахунків належать Вей Даю (1998 рік). Принцип роботи криптовалюти у 2009 р. вперше пояснив японський програміст Сатоші Накамото.

Криптовалюта – це цифрова валюта, яка базується на криптографії і складному математичному алгоритмі отримання [2].

На сьогодні в світі мають місце різні підходи до її правового врегулювання на національному та на міжнародному рівнях. Багато розвинених країн, в числі яких США, Німеччина, Японія, Франція, Фінляндія, дозволили обіг відповідної валюти, законодавчо закріпили чи підкріпили правовий режим, роз'яснили поняття біткоїнів та аналогів та сформували відповідну судову практику.

Так, наприклад, з 01.04.2017 р. у Японії криптовалюта отримала статус платіжного засобу згідно з прийнятим парламентом країни законом про валютне регулювання, де чітко зазначено, що криптовалюта виконує функції саме валюти, а не офіційної грошової одиниці країни. Біткоїн можуть використовуватися для обміну на товари або послуги у продавців, які згодні їх приймати. Обмін на звичайні валюти відбувається через онлайн-сервіс обміну цифрових валют, інші платіжні системи або обмінні пункти [3].

Японія зайняла дуже просту і логічну позицію щодо застосування криптовалюти, акцентуючи увагу на її головній особливості – анонімності.

Оскільки функціонування системи криптовалюти відбувається децентралізовано в розподіленій комп'ютерній мережі та не може бути підконтрольною державі, то мають місце ризики використання її для фінансування тероризму, в наркоторгівлі або у нелегальних оборудках, які

неможливо відстежити. Проте користувачі, які хочуть легально використовувати біткоїни, ідентифікують себе через банк. Таким чином, формуються більш стабільний та безпечний ринок криптовалют, який може контролювати держава.

Розглянемо правові статуси криптовалют, що встановлені на сьогодні деякими іноземними правовими системами.

Як бачимо, визнання цифрової валюти багато в чому залежить від ступеня розвитку країни. Високорозвинені країни прагнуть врегулювати електронні платежі, взявши їх під контроль держави, обклавши податками, та зменшити ризики в процесі її застосування. Держави зі слабкою економікою не готові до впровадження подібних платіжних систем. Тому більшість урядів вибрали лінію нейтралітету, уникаючи будь-яких рішень щодо віртуальної валюти. Прямі заборони щодо використання криптовалют на сьогоднішній день встановлені в Болівії, Еквадорі, Таїланді і В'єтнамі.

За результатами масштабного дослідження, яке провели аналітики Citibank, Україна входить до четвірки країн за розміром Bitcoin-ринку – він досяг 2,5 мільярда доларів. Тут функціонують великі девелоперські та дослідницькі компанії, наприклад, Distributed Lab, найбільше в СНД біткоїн-агентство Kuna, одним з проєктів якого є криптовалютна біржа, також дуже розвинене криптовалютне співтовариство.

Проте, криптовалюта в розумінні українського законодавства не прирівнюється ні до засобу платежу, ні до валютної цінності, адже станом на сьогодні, відповідно до ч. 1 ст. 99 Конституції України, грошовою одиницею України є гривня. Згідно з п. 3.3 ст. 3 Закону України від 05.04.2001 р. №2346-III «Про

платіжні системи та переказ коштів в Україні», ч. 1 ст. 3 Декрету Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» №15-93 від 19.02.1993 р., гривня як грошова одиниця України (національна валюта) – це єдиний законний платіжний засіб в Україні, що приймається усіма фізичними та юридичними особами без будь-яких обмежень на всій території України для проведення переказів. Відповідно до пп. 14.1.93 Податкового кодексу України, під коштами розуміється гривня або іноземна валюта [1; 4; 6].

Також згідно з ч. 1 ст. 2 вищевказаного Декрету КМУ «Про систему валютного регулювання і валютного контролю», резиденти та нерезиденти мають право бути власниками валютних цінностей, що знаходяться на території України. Резиденти також мають право бути власниками валютних цінностей, що знаходяться за межами України, крім випадків, передбачених законодавчими актами України. Перелік валютних цінностей вказаний у ст. 1 зазначеного Декрету, серед яких валюта України, платіжні документи та інші цінні папери, виражені у валюті України; іноземна валюта, платіжні документи та інші цінні папери, виражені в іноземній валюті або банківських металах; банківські метали [6].

В умовах слабкої національної валюти, якою на сьогодні є гривня, врегулювання криптовалют як засобу платежу може призвести до збільшення інфляційних процесів, здешевлення національної валюти та до легкого обходу валютного законодавства.

За результатами дослідження експертів Citibank величина Bitcoin-ринку в Україні складає близько 2,5% ВВП. Як видно з рис. 1 ринок

Таблиця 1

Правовий статус крипто валюти у різних країнах світу

Країна	Правовий статус
США	цифрова валюта розглядається одночасно як гроші, власність та біржові товари. На федеральному рівні деякі криптовалютні компанії повинні бути зареєстровані як оператори з переказування коштів у Мережі боротьби з фінансовими злочинами. А на рівні штатів діяльність таких компаній підлягає ліцензуванню. Як власність цифрові гроші розглядаються з метою оподаткування. Операції з криптовалютою оподатковуються.
Канада	З метою кращого розуміння технології Blockchain держава розробляє цифрову версію канадського долара на його основі. При цьому діяльність криптовалютних бірж була врегульована ще у 2014 р., коли генерал-губернатор Канади схвалив законопроект, згідно з яким такі біржі підлягають реєстрації в Канадському центрі аналізу фінансових операцій і звітності та зобов'язані дотримуватися законодавства у галузі протидії легалізації (відмиванню) доходів. Сплата за товари та послуги за допомогою цифрових грошей підлягає оподаткуванню як бартерна угода. Крім того, під час продажу криптовалюти стягується податок на доходи, податок на прибуток або податок на приріст капіталу.
Китай	підхід до правового регулювання криптовалютних відносин у Китаї не вироблений. Криптовалюта розглядається регулятором як товар. Оподаткування здійснюється відповідно до стандартів для товарів. Операції з криптовалютою оподатковуються податком на прибуток, податком з доходів і податком на приріст капіталу, а під час її продажу стягується податок на додану вартість.
Великобританія	остаточна позиція уряду стосовно правового регулювання діяльності, що пов'язана з цифровими грошима, досі не вироблена. У 2014 р. державний орган Об'єднаного Королівства підтвердив, що Bitcoin – це і не валюта, і не гроші, тому криптовалюта жодним чином не може регулюватися фінансовим законодавством Великобританії.
Австралія	цифрова валюта не розглядається як фінансовий продукт, а тому криптовалютна діяльність не підлягає ліцензуванню. Активно розробляється законодавство у сфері протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму, що передбачало б можливість використання цифрових валют з метою здійснення цих злочинів. Операції з криптовалютою оподатковуються згідно зі стандартними правилами оподаткування, тобто податком з доходів і податком на прибуток. У грудні 2016 р. набув чинності Кодекс поведінки для гравців індустрії цифрових валют.
Німеччина	надано правове визначення віртуальній інтернет-валюті біткоїн – це «одиниця фінансового обліку» та один із різновидів приватних грошей, які можуть бути використані для «багатосторонніх клірингових операцій».

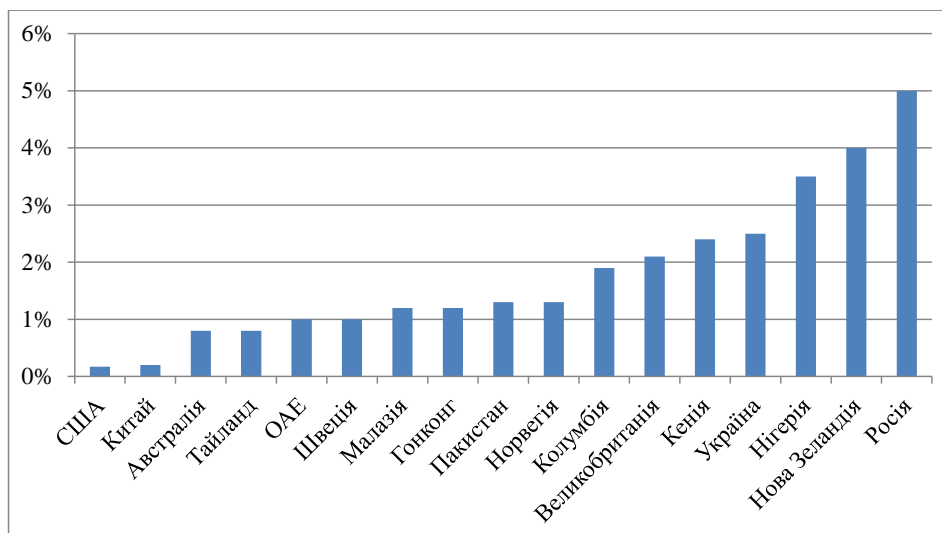

Рис. 1. Величина біткоіну у відсотках до ВВП

криптовалют в Україні має один з найвищих показників. В Росії даний показник становить 5% від ВВП, в Новій Зеландії – 4%, в Нігерії – 3,5% (для порівняння, в США – 0,17%). На думку аналітиків існує пряма залежність криптовалютного ринку і рівня тіньової економіки в країні.

Висновок. Отже, криптовалюта – це виклик для традиційних ринків та регуляторів, але не проблема, з якою треба боротися.

Єдиного рішення щодо подальшої стратегії розвитку криптовалюти в світі не існує. Кожна країна на сьогодні вирішує питання застосування, легалізації та безпеки даного виду валюти на рівні держави з врахуванням ступеня економічного та соціального розвитку, рівня запитів та проінформованості населення.

Країни з сильною економікою та грошовою одиницею запроваджують криптовалюту як засіб платежу або як фінансовий актив. Країни зі слабкою економікою та нестабільною грошовою одиницею намагаються підтримати національну валюту, обмеживши криптовалюти як засіб платежу, проте дозволяючи криптовалюту як засіб обміну.

В Україні правовий статус криптовалюти і відносин, що виникають в процесі її використання, не визначений. Національний банк України активно вивчає досвід інших країн з метою врегулювання цих відносин в європейському та загальносвітовому контексті.

Питання фінансових технологій стає ключовим на щорічних зборах Міжнародного валютного фонду та Світового банку у Вашингтоні.

Список літератури:

1. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні : Закон України від 05.04.2001 № 2346-III. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>.
2. Криптовалюты как пиринговые системы и платежные средства / Информация об электронных платежных системах. – [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://paysyst.ru/crypto-payment-system.html>.
3. Криптовалюта в Японии стала официальным платежным средством. [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <https://regnum.ru/news/economy/2257405.html>.
4. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
5. Про систему валютного регулювання і валютного контролю : Декрет Кабінету Міністрів України від 19.02.1993 р. №15-93 // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 17. – Ст. 184.

Урбанович В.А., Яковишина Н.А.

Винницький торгово-економічний інститут
Київського національного торгово-економічного університета

КРИПТОВАЛЮТА В УКРАЇНЕ І В МИРЕ: СОСТОЯНИЕ, РЕГУЛИРОВАНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

Аннотация

В статье исследуется состояние использования криптовалюта в развитых зарубежных странах и в Украине. Рассмотрены также мировой законодательный опыт в данном вопросе и возможность применения его в украинском законодательстве по определению статуса криптовалюта и уменьшению рисков в процессе ее применения.

Ключевые слова: криптовалюта, биткоины, деньги, платежный инструмент.

Urbanovich V.A., Yakovishina N.A.

Vinnitsia Institute of Trade and Economic
Kyiv National University of Trade and Economics

CRYPTOCURRENCY IN UKRAINE AND TO THE WORLD: CONDITION, REGULATION AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT

Summary

The article examines the state of use of cryptocurrency in developed foreign countries of and in Ukraine. Considered also into account the world legislation practice in this issue, as well as the possibility of its application in Ukrainian legislation on determining the status of cryptocurrency and reducing risks in the process of its application.

Keywords: cryptocurrency, bitcoin, money, payment instrument.